IV. OTURUM TARTIŞMALARI

6 Aralık 2001

Oturum Başkanı - İlker ERTEM (Maden Mühendisleri Odası Gen. Sekr.)

OTURUM BAŞKANI- Teşekkürler . Zamanımızı çok iyi kullandı arkadaşlarımız; hatta beş dakika da önce bitti. Bundan sonraki bölümde soruları ve katkıları olacak arkadaşlarımız varsa, kısa bir süre katkı yapma imkânı olacak.

Ben soruları alayım.

ÜNVER TOKTAŞ (Kayseri ve Civarı Elektrik AŞ'den)- Dünkü sunumlarda bir fiyat farklılığı vardı. 1 kw enerjinin, kömürde 3,5 cent'e, doğalgazda 4,2 cent'e mal olduğu söylendi. Fakat, dünkü sunumlarda bu değerin 2,8 cent olduğu söylenilmişti; bu birinci sorum.

İkincisi, burada fiyatta bir tutarsızlık var. Ayrıca yapılacak olan termik santraller Türkiye'deki kömür yataklarının kalorilerine göre yapılacak. Bu konuda bir araştırma yapıldı mı? İlginç olan "kömüre yönelme her zaman savaşta"deniyor; ille de bir savaş olması mı gerekiyor?

Hatice Hanıma bir sorum var. Dağıtım şirketlerinin ortak olacağı üretim şirketleri konusunda, California örneğinde olduğu gibi bir olay Türkiye'de yaşanırsa neler olabilir? Bu konuda araştırma yapılıyor mu?

Mülkiyet satışıyla ilgili özelleştirmede bütün bunlar tarifeye yansıyacak. Biz son kullanıcıya yüksek tarifeden elektrik satmak durumundayız. Bunu önleyici yönetmelikler çıkartılacak mı? Ayrıca satılamayan ve kesilen enerji gibi vatandaşın Anayasal bir hakkı, satılamayan enerji gibi bir yaptırım olacak mı?

MÜCELLA ERSOY- Öncelikle birinci soruya yanıt vermek istiyorum: Linyitin ve doğalgazın birim fiyatı değerlerini TEAŞ'ın 2000 Yılı İstatistik Kitabından aldım. Dünkü sunuma katılmadığım için "kaynağı nedir?" bilmiyorum. Benim kaynağım TEAŞ'ın 2000 Yılı İstatistik Kitabıdır.

Diğer sorunuza gelince "kömür yataklarının kalori bazında bir değerlendirmesi yapıldı mı?" dediniz sanıyorum. Zaten üretim kapasiteleri kalorifik değerleri baz alınarak hesaplanmıştır. Yani dikkate alınmıştır. Her bir sahanın ağırlıklı ortalama kalorifik

değerlerinden hareketle yıllık üretim kapasiteleri ve o kapasiteyle kurulabilecek santral kapasiteleri ve kurulu güçleri hesaplanmıştır.

ÜNVER TOKTAŞ- Dün bu konuda Kojenerasyon Dernek Başkanımız konuşmuştu. Doğalgaz santralleri için sadece 1kw'lık enerji için yapılması gereken yatırımın 600 Dolar olduğu söylendi; fakat kömür için yapılacak yatırım hakkında bir bilgi verilmedi. Kojenerasyonda ya da çevrim santrallerinin arttırılmasında 200 yıllık gelecek vaat eden bir hammadde terk ediliyor, 60 yıl vaat eden bir hammaddeye yöneliniyor. Burada üretim maliyetleri hakkında ciddi bir çalışma yapılıp yapılmadığını merak ediyorum.

60 yıl sonra tükenecek olan bir sistem ya da hammaddeye Türkiye'de yoğun bir talep var. Düşünün, 20 yılda ekonomik ömrünü tamamlayacak olan doğalgaz çevrim santralleri Türkiye'yi bir çöplük haline getirecek. Yani, bir teknoloji müzesi haline geleceğiz. Fakat, santrallerimizin yenilenmesi de gündeme gelebilir. Bu konuda net bir şey söylenmedi.

OTURUM BAŞKANI- Efendim bu soru, konuşmacının cevap vereceği bir soru durumunda değil. Aslında bununla ilgili birçok kaynak var: TEK ve DPT'nin geleceğe yönelik enerji tasarımlarında fiyatlandırma politikası, tesis projelerinin değerleriyle ilgili birçok kaynağı var. Sanıyorum bu kaynakları arkadaşlarımız oradan alabilir. Sunum yapan arkadaşımız kömüre dayalı termik santrallerin kurulmasında alınması gereken tedbirler ve potansiyeli ortaya koymaya çalışmıştı.

İlk önce Mücella Hanıma yöneltilecek sorular varsa, onları alalım. Arkasından da Hatice Hanımın sorularını almaya çalışalım.

AHMET YALVAÇ- Ben TEAŞ Genel Müdürlüğü Termik Santraller İşletme Daire Başkanlığında makine yüksek mühendisi olarak çalışıyorum.

Biraz önce arkadaşımızın söylediklerini ve dün Türkiye'deki enerji sorunu ve çözüm önerileri konusunda birçok şeyler işittik. Ben bu konuda, bu sempozyuma bir bildiriyle katıldım ve Türkiye'de enerji sorunu ve çözüm önerileri konusunda en kapsamlı araştırmalar bende. Demin sorulan maliyet konusundaki sorulara da cevap vermek açısından on dakikalık bir görüşme talebinde bulunuyorum.

OTURUM BAŞKANI- Efendim on dakika çok uzun bir süre. Beş dakikalık süre içinde aktarabilecekseniz buyurun aktaralım; çünkü oturumların selameti açısından bu süre sınırlamasına ihtiyaç var. Tebliğiniz sanıyorum kitapta yayınlandı. Bu toplantının yapılma amaçlarından bir tanesi düşüncelerin katılımcılara aktarılması. Beş dakikalık bir süre tanıyorum. Bunu arttıramayacağımızı lütfen kabul edin.

SALONDAN- Sürenin arttırılmasını talep ediyorum. Arkadaşımız Türkiye gerçeklerine ışık tutan çok kapsamlı bir sunum hazırlamış.

OTURUM BAŞKANI- Arkadaşımıza katkıları ve tebliği nedeniyle çok teşekkür ederiz. Beş dakika zannediyorum yeterli.

AHMET YALVAÇ- Sayın izleyiciler, konuşmada yerim olmadığı için konuyu teferruatlı olarak anlatamayacağım; kısa olarak geçmek istiyorum.

Enerji sempozyumuna kitapta yayınlanmış bir makaleyle katılmış bulunuyorum. Türkiye enerji sorunu ve çözüm önerileri buradaki başlıca başlıklar şunlar:

Türkiye'de enerji sorunu ne zaman başladı?

Enerji sorununun çözümü parasal mı?

Enerji sorunu niçin çözülmek istenilmiyor?

Termik santrallerdeki üretim sorunları nedir, ne şekilde çözülebilir?

Uygulanan yanlış enerji politikalarının Türkiye'ye faturası nedir?

Termik santraller, enerji üretim üniteleri Türkiye'de Türk sermayesi ve Türk teknolojisiyle üniversite-sanayii işbirliğiyle yapılabilir mi?

Enerji sorunuyla gerçek anlamda ilgilenen arkadaşlarımızın elinde kitabı olanların okumalarını özellikle tavsiye ediyorum.

Konuşmacılar listesinde ismim olmadığı için bu makalenin detaylarını şu anda sizlere anlatmamın imkânı yok. Kişisel talebimle bana tanınan süre içerisinde, bu makaleden hepinizin dikkatini çekeceğini inandığım özet bilgilerle, bazı sayısal rakamlar vermek istiyorum.

1998'den 2000 yılının ortalarına kadar termik santrallerde ve bu santralleri besleyen kömür ocaklarında sürekli araştırmalar yaptım. Termik santrallerde sorunların çözülmesi ve üretimin arttırılmasına yönelik olarak dört uluslararası katılımlı seminer organize ettim. Son olarak da 18-19 Temmuz 2000 tarihinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nda benim koordinatörlüğümde İTÜ Maden Fakültesi'nden uzman hocaların ve Almanya'dan Krupp Firması'nın katılımıyla bir enerji brifingi gerçekleşti.

Bu brifingde sarf edilen bir sözden bahsetmek istiyorum: 1998 itibarıyla termik santrallere proje değerinde kömür verilememesi, kömürün harmanlamaması; konveyör bant arızaları, yanma ve yakma sorunları nedeniyle üretilemeyen enerji 11 350 milyon kilovat/saat kadardır. Bu kayıp enerjiyi altı ay gibi kısa bir sürede şebekeye kazandırabileceğimizi hesaplarla ortaya koydum. Uzman bilim adamları ve benim teşhislerim sonucunda bu iş için aslında çok paraya da ihtiyaç olmadığı görüşündeydik. Ne var ki; bu brifingden şimdiye kadar ne uzman bilim adamlarına, ne de bana "bizi bu beladan kurtarın" diye herhangi bir teklifte bulunulmadı.

18-19 Temmuz 2000'den bu güne kadar önce mensubu olduğum Daire Başkanlığına,TEAŞ Genel Müdürlüğü'ne ve bilahare Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na ve sonunda da Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'na müracaat ettim; durumu kendilerine ilettim. Konunun üzerine gidilmesi ve enerji sorununun çözümü hususunda bana yardımcı olunmasını talep ettim. Ama ne var ki bu girişimlerime bu güne kadar bir sonuç alamadım. Bu yapıcı girişimlerimin sonuç vermemesinden "Türkiye'de enerji sorununun çözülmek istenmediği" sonucuna varıyorum. Enerji krizinin bir senaryo neticesinde ortaya çıktığına inanıyorum.

Enerji sorunu niçin çözülmek istenilmiyor? Termik santralleri öyle kötü işleteceksin ki, Türkiye'de bir enerji açığı çıksın. Bunun sonucunda iki husus ön plana çıkıyor: Bir, 1977'den sonra mantar gibi sayıları hızla artan doğalgaz santrallerinin kurulmasına zemin hazırlamak; ikincisi "devlet olarak termik santralleri iyi işletemiyoruz" gerekçesiyle bu santrallerin yok pahasına satılmasına, daha doğrusu özel sektörün eline geçmesine zemin hazırlamak. Eğer bu santraller iyi işletilebilse, tam kapasite enerji üretebilse bunların hiçbirinin satın alınmasına güçleri yetmeyecek.

Enerji kayıpları konusunda alınması gereken önlemler alınmadığı ve santraller iyi işletilmediği için üretilmeyen enerji 1998'de 11 milyar 350 milyon kilovat/saatti. Bu rakam 2000 yılında 13 milyar 650 milyon kilovat/saat olmuştur. Sıvı yakıt ve doğalgaz santrallerinin benzer kayıpları 5 milyar kilovat/saat kadar. Üretilemeyen enerjiyle ilave edersek üretilmeyen enerji yaklaşık 20 milyar kilovat/saat kadar. Bu, Türkiye şartlarında çalışan dört adet Afşin-Elbistan Termik Santrali demek. Eğer bu termik santraller iyi işletilebilse ne doğalgaz santrallerine, ne yap-işlet-devret modeline, ne de otoprodüktör santrallerin hiç birine gerek kalamayacak.

TEAŞ dışı enerjilere ödenen para ne kadardır? TEAŞ dışı enerji alımlarına ödenen para 2000 yılı itibariyle 2 milyar 254 milyon dolardır. Bunların tesis bedeli 9 milyon dolar. Burada şunu söylemek istiyorum: TEAŞ dışı enerjilere ödenen ve bunların tesis bedellerine ödenen dolarları yola atılmış bir para gibi düşünüyorum. Çünkü biz üretmek istemiyor; üretmemek konusunda da başta bakan ve genel müdürler olmak üzere ayak diriyoruz. Yanlış uygulamalardan dolayı enerji krizinin Türkiye'ye faturası 4 yıl için minimum 20 milyar dolardır. Bunun yansımalarını şu an için söylemiyorum.

Özelleştirmeden örnekler: Burada yetkililerin bir kurtuluş gibi gördükleri özel sektörden bir örnek vermek istiyorum. Aslında özelleştirmenin gerektiğini Özal'dan önce öne süren benim ama şu anda özelleştirmenin amacı tamamen değişmiştir. Örneğin, Çayırhan Termik Santrali 20 yıllığına 85 milyon dolara kiraya verilmiştir. Ama Çayırhan Termik Santralini alan Park Holding'e bir yılda 140 milyon dolar "enerji bedeli" olarak ödenmiştir. Ayrıca bugün şunu da öğrenmiş oluyorum; kullandığı kömürlere hiç para ödemiyor. Yetkililerden para ödendiğine dair hiçbir belge alamadım. Düşük fiyata hem santrali alıyor, hem de yaktığı kömürün parasını ödemiyor.

Enerji satış bedelleriyle ilgili son birkaç cümleyi de söylemek istiyorum; bu çok önemli.

Doğalgaz alımları nedeniyle Türkiye Rusya'ya para yetiştirememektedir. Doğalgaz santrallerinin ve özelleştirmenin Türkiye'ye faturasında bugün gelinen nokta iflastır. Önceden söylediğim üzere döviz kaybı, dışarıya büyük miktarda döviz transferi söz konusu.

Şimdi fiyat konusuna da geçip konuyu kapatmak istiyorum. TEAŞ dışı enerjinin alım bedelini -çünkü, TEAŞ Bulgaristan'dan, İran'dan, otoprodüktörden, yap-işlet'ten alıyor- merak ediyorsanız, şimdi size anlatacağım: TEAŞ dışı enerji alımlarının fiyatı yaptığım

hesaplamalara göre 6,35428 cent/kilovat/saat. TEAŞ kendi elektiriğini acaba kaça veriyor, bu da çok enteresan: Bu formüle göre TEAŞ, TEDAŞ'a 4 cent'ten satıyor, kendi elektriğini 1,64 cent/kilovata satıyor. Hani nerede kaldı, KİT'ler kamburdu, ekonomiye yük oluyordu?

OTURUM BAŞKANI- Ahmet Bey, sanıyorum birinci günkü oturumda İzzettin Önder'in sunumunu izlediniz. Özelleştirmenin enerji sektöründeki getirdikleri; Türkiye'deki uygulamalar konusunda sunumunu yaptı.

AHMET YALVAÇ- Ben bu değerleri almıyorum. Bunlar resmi bilgiler. Hangisi söyledi özel enerjinin 6,7 cent'e geldiğini; kim söyledi burada? Çünkü söyleyemez, bunları hiçbir şekilde elde edemezsiniz; bunlar kamuoyuna yansımıyor. Bunlar gizli bilgiler. Eğer benim dışımda bir başka yetkili varsa, yüreği kaldırıyor ve cesaret ediyorsa, çıksın bunun aksi olduğunu söylesin.

OTURUM BAŞKANI- Katkılarınız için çok teşekkür ederiz. Kitaptaki bilgiler arkadaşlarımız tarafından değerlendiriliyor; sağ olun.

MÜCELLA ERSOY- Bana yöneltilen soruyu pek anlayamadım ama galiba elime bir not ulaştırıldı. "Dağıtım şirketlerinin ortak olacağı üretim şirketleriyle birleşerek tehdit unsuru olan Kaliforniya örneğinin yaşanmaması için yönetmelik çalışmaları var mı?" diye bir soru.

Biliyorsunuz Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu kuruldu. Bu konunun onların yetkisinde olduğunu sanıyorum. Yönetmelik çalışmalarının kanunca öngörüldüğü şekilde yapıldığını varsayıyorum. Tebliğimizde de zaten bu kanunun ekonomik boyutu kadar, sosyal boyutu da göz önüne alınarak gerekli düzenlemenin yapılması gerektiğini vurguladık ve bazı belirsiz konuların yönetmelikle belirlenmesi kanunda olmamasını da zaten eksiklik olarak ifade etmiştik. Onun için bu soruya direkt açıklayıcı bir cevap veremiyorum.

Diğer soruya gelince "Mülkiyet satışına dayanan devir sözleşmeleri neticesinde son kullanıcının pahalı enerji tüketimi gündeme gelmektedir. Tüketici nasıl korunacak?" sorusu var.

Burada da benzer bir cevap söz konusu olacak benim için. Bunlar kanunda yönetmelikle belirlenecek diye ayrıntıya girilmemiş noktalar.

Üçüncü soru: "Satılamayan enerji için şartlı ceza çalışmaları mevcut mu?"

Umuyorum, diyorum. Bu konuda kanunla ilgili yönetmelik çalışmalarında yoktum. Bu tür yönetmelik çalışmaları içinde değerlendirildiğini umuyorum.

OTURUM BAŞKANI- EMO Adana Yönetim Kurulu Üyesi Mesut Keyfli arkadaşımızın üç sorusu var ama, bu soruların tamamını Suzan Hanıma mı yöneltiyorlar, bunu pek anlayamadık.

MESUT KEYFLİ- İlk iki soruya Burak Bey cevap verebilir galiba. Üçüncü soruyu Suzan Hanıma yöneltiyorum.

BURAK DAŞDEMİR- Birinci soru: "Elektrik enerjisinin kalitesizliğinin üretim, iletim ve dağıtım bölümlerinden hangisinden kaynaklandığı belirlenebilir mi? Bu elektrik enerjisinden kastınız nedir?" şeklindedir.

MESUT KEYFLİ- Suzan Hanım, voltaj düşüş ve yükselişiyle ilgili olarak, "şikâyetlerin yüzde 65'inin Akdeniz bölgesinde olduğunu" söyledi. Bunun "üretim, iletim ve dağıtım gruplarından hangisinden kaynaklandığını" soruyorum.

BURAK DAŞDEMİR- Son kullanıcı düşüşleriyse çok açıktır ki; dağıtımdan kaynaklanıyor.

MESUT KEYFLİ- Frekansta bir değişiklik olduğu zaman üretimden kaynaklanıyor bu. Ben aynı problemle karşılaştığım için bunu söylüyorum. Düşük frekans ve yüksek frekansta hassas elektronik aletlerin, hastaneler ve askeriye gibi bilumum yerlerin kesilmesi demektir.

BURAK DAŞDEMİR- Çok haklısınız fakat voltaj düşüklüğünü sordu. Onun için bunun sebebi çok açıktır ki dağıtım sistemleri dedim. Onun dışında tabii ki, frekans kalitesi de önemlidir ki, onlar da üretimden kaynaklıdır.

OTURUM BAŞKANI- Soru soran arkadaşın bu konuda söyleyeceği bir şeyler var herhalde. Buyurun.

MESUT KEYFLİ- Benim düşünceme göre; iletim, üretim ve dağıtımın bunda tek bir unsur olduğu söylenemez. Söylenmesi de mümkün değildir. Üçünün organizasyonunda ya da koordinasyonsuzluğundan kaynaklanan, son tüketiciye -kullanıcıya- yansıyan bir kalitesizlik ortaya çıkar. Hal böyleyken biliyoruz ki, Akdeniz Bölgesi Kepez ve Çukurova Elektrik AŞ grupları tarafından görev bölgesi yapılarak dağıtım ve iletimi yapılıyor; üretimin bir kısmı da yapılıyor. Elektrik piyasasının rekabete açılmasıyla bu kalitesizliğin Türkiye geneline yayılabileceği kanaati var bende. Bu bir yanılgı mı, değil mi? Ona ulaşmaya çalışıyorum.

OTURUM BAŞKANI- Elektriğin ayırmaya uygun olmadığını; üçünün de aynı grup tarafından yapılması gerektiğine inanıyorsunuz sanıyorum.

MESUT KEYFLİ- Hayır, rekabete açılmasının bu kalitesizliğe etkisi olduğunu düşünüyorum, bu durum kalitesizliği arttıracaktır. Rekabete açıldığı anda, sadece Akdeniz Bölgesinde, Kepez ve Çukurova Elektrik'e bağlı konutlardakilerin yüzde 65'inin yaşadığı voltajdaki kalitesizlikten kaynaklanan şikayetleri Türkiye geneli de aynı şekilde yaşanacaktır. Bu kalitesizliğin ülke geneline yayılacağını düşünüyorum.

BURAK DAŞDEMİR- İkinci soruda "Kepez ve Çukurova AŞ'nin bu kalitesizlikteki payı nedir?" diye sormuşsunuz. Bu sorunu bizzat yaşayan olarak siz bu sorunun cevabını eminim ki benden daha iyi biliyorsunuz.

HATİCE ERDİ- "Elektrik piyasasının rekabete açılmasıyla bir olumsuzluğun ülke geneline yayılması bir yanılgı mı?" diyor soru sahibi. Biz de tebliğimizde buna benzer

endişelerimizi dile getirdik zaten. Ancak, AB'ye girme gibi bir hedefi öngördüğümüze göre, zaten elektrik enerjisinin yüzde 35'ini rekabete açma zorunluluğumuz var. Bu bağlamda bunu eninde sonunda yapmak zorundayız. Bu, benim şahsi kanım. Ama olası bütün dezavantajları asgariye indirecek önlemleri alacak şekilde inşallah uygulayabiliriz. Sonuç olarak bunu hep beraber yaşayıp, göreceğiz.

RIZA GÜNGÖR (TKİ)- Arkadaşımın endişesini paylaşıyorum. Ama şöyle de bir hususu açıklamak istiyorum. Rekabete açılan Avrupa ülkelerinde duyduğumuz kadarıyla böyle problemler yaşanmıyor. Dolayısıyla ben zannediyorum ki, olayın rekabete açılıp-açılmaması siyasi veya ekonomik boyutu tartışılabilir, müspet, menfi görüşlerimiz olabilir. Ama yaşanan o teknik problemin rekabete açılmaktan, rekabette olunmasından dolayı değil; yapılan uygulamanın standartlara uygun olmamasından, yani tebliğ ve yönetmeliklerin, uygulanmayla ilgili yükümlülüklerden sorumlu olan taraflarca bu standartların tam yerine getirilmediğinden kaynaklandığını düşünüyorum. Yani model kötü değil, uygulama kötü; diğer mali boyutlarını katmıyorum. "O teknik problemlerin rekabete açılmaktan kaynaklanmayacağını; bizdeki rekabete açılmanın kötü bir uygulama olduğunu, Türk modeli -bir Türk olarak bunu söylemem garip olabilir ama- rekabete açılma olabileceği için bunlar yaşanabilir" diye düşünüyorum-

NİLGÜN ERCAN- Ben de arada yeni bir tebliğ sunmak istemiyorum ama benimki de kısmen soru, aynı zamanda biraz da katkı anlamında olacak.

Üç oda adına sunulan tebliğde, gelinen bu sürecin ulusal ihtiyaçlardan kaynaklanan bir süreç olmadığı belirtildi. Aslında tamamiyle dünyada uluslararası finans kurumları, gelişmiş ülkeler ve ulus ötesi şirketler ittifakının az gelişmiş ülkelere, borçlu ülkelere dayattığı bir sürecin sonucunda bütün bunların yaşandığı anlatılmaya çalışıldı.

Yaşadığımız 15 yıllık süreç içinde bu salonlarda biz de batılı ülkelerden gelen iktisatçıları çok dinledik. Hatta birtakım örgüt başkanlarını da dinledik. Örneğin, Avrupa Elektrik Üreticileri Birliği gibi. Özelleştirme ve liberalizasyona yönelik olarak getirilen gerekçelerin hiçbir tanesi ne doğrulandı, ne de bunun arkasında çok fazla duruldu. Yani "kamunun kaynakları yeterli değil, gelişmekte olan ülkeler olarak sizler çok yatırım yapacaksınız, o yüzden özel sektör bu sektöre kaynak aktarsın" denildi. Türkiye'ye bakıyoruz arkadaşlar, yapılan 15 yıllık uygulamanın sonucunda şu anda kamu kaynakları özel sektöre gidiyor. 2001'de yasa çıktı diye elektrik sektöründe yeni başlamıyor özelleştirme. 15 yıldır bu süreç sürüyor ve şu anda tam tersine, biz hep birlikte kamu kaynaklarıyla özel sektörün yüksek elektrik fiyatlarını sübvanse etmekle meşgulüz. Yani tamamıyla yanlış çıkan, aksi çıkan gerekçelerden bir tanesi.

Ondan sonra rekabet deniliyor. "İletim, doğal tekel mi? Elektrik sektörü iletim, dağıtım, üretim itibarıyla mı doğal tekel?" Tartışmalarda yine bu salonlarda dinlediğimiz, gene Batılılardan duyduğumuz şeyleri burada aktarmaya çalışıyorum.

Doğal sektör niteliğindeki sektörleri rekabete açmak çok olumsuz sonuçlar da

verebilecek süreçler aynı zamanda. Onun için biz burada yönetmelik ve yasa konuşuyoruz. Dün belki Sayın Oskar Benedikt'e sorma fırsatını kaçırdık, ben şundan eminim: Şu ana kadar doğal tekel olarak yürümekte olan bu sektör için sözüm ona "rekabete açacağız" diye birçok yeni yönetmelik yayınlanmak durumunda kalınacak. Şunu anlamak da mümkün değil: Bu kanunun sahibi kim? Ben bunu giderek merak etmeye başladım. Çünkü Meclis'ten jet hızıyla geçirildi. Öbür taraftan, iki sene evvelki taslaklara da bakıyorsunuz; onlara da benzemiyor. Ondan sonra bu konularda en etkin olması beklenen derneklere bakıyorsunuz -TÜSİAD ve benzeri yerlere; belki buralarda fazla şikayet etmeyebilirler ama- kendi yaptıkları iç toplantılarda "bu yasa nereye gidecek" diye bir sürü şikayet var. Mevcut tebliğlere de bakabilirsiniz; bu konuda Sayın Hüseyin Arabul'un da görüşleri var.

Hazine Müsteşarlığı'ndan Sayın Hatice Erdi, kendisi devletin bir kuruluşu içinde bulunuyor. Katıldıkları için teşekkür ediyoruz kendine. Tebliğlerine bakıyorum, burada konuşulanlara bakıyorum, şu anda bu yasanın çıkaracağı sakıncalar konusunda birçok görüş söz konusu.

Bir pratiğe gelelim, o pratik de gene çok fazla gündeme gelmedi. Dünya bir Kaliforniya örneği yaşadı ve yaptığı işten çok fazla emin görünen bir Avrupa Birliği bile Kaliforniya'ya büyük bir telaş içinde bir komisyon gönderdi. Sayın Benedikt'e fırsatım olsa soracaktım: "Ne yapıldı, ne oldu, bu krizin nedenleri neydi" diye. Sonuçta içleri biraz rahatlamış durumda ama ben bunu şöyle de tarif ediyorum: Mezarlıktan geçerken bir şeyleri kovmak için şarkı söylersiniz, o şekilde döndüler. Ama şunu AB söylüyor: "Biz de bunların sonucunda şunları gözden geçirmek zorundayız. Bu kadar doğal gaza bağımlılık, bu kadar hidroelektriğe bağımlılık bazı üye ülkelerimiz açısından çok da doğru olmayabilir." Ya da şunlar tartışılıyor: Bu meşhur böl, parçala süreci için "çok fazla parçalama doğru da olmayabilir" diyorlar.

Aslında, bu işin rekabete uygun olarak işleyebilmesi için tek başına bir rasyonalite yok. Ben kendi görüşümü söylüyorum. Bu tamamıyla kişisel görüşümdür. Bu sektör rekabete uygun olmayan bir sektör olduğu için, birtakım kurallar konulmaya çalışılacaktır ama bu kurallar kendi içinde paradoks yaşayacaktır. Çünkü bir taraftan hem özel sektörün yatırım yapmasını teşvik edecek, engel olmayacaksınız, onlara çok engeller çıkartmayacaksınız; hem öbür taraftan monopolleri, oligopolleri engellemeye çalışacaksınız, bir taraftan tüketiciyi koruyacaksınız. Yani bütün bunlar pratikte başımıza dert açtıkça değiştireceğiz.

Türkiye'de bugüne kadar halkın karar alma mekanizmalarına katılımının, taleplerin "ne kadar dikkate alındığı" da göz önünde bulundurulursa "başımıza neler gelecek" bilemiyorum. Bunu kesinlikle görmemiz lazım.

Sektörün yapısı rekabete gerçekten uygun değil. Artı, Hatice Hanım söylemek durumunda kalıyor; bakın müşteri tercihlerine. Burada gerçekten Bakanlıktan birilerinin

olmasını çok isterdik. Yani buradaki müşteri siz, ben falan değiliz; müşteri bireysel tüketici falan değil, büyükler zaten kendilerini kurtardılar. Ya kendi şirketlerini, kendi tesislerini kurdular ya da kuracaklar. Serbest tüketici olarak büyük firmalarla büyük pazarlıklar yapacaklar; yani sonuç olarak düşünmesi gereken gerçekten bireysel tüketici.

Neyse, çok çok özür diliyorum. Ben de burada zaman alarak oturumun gidişine belki müdahale ettim; ama son olarak da aslında bir endişemi söyleyerek DİE'deki arkadaşlara bir soru yöneltmek istiyorum. Bu merkezi yapıların parçalanması, yerelleşme, özelleşme çok büyük zorunluluklar ve Türkiye'de tek yolmuş gibi sunuluyor. Bir korkum da şu: Türkiye'de veri toplama, verilere ulaşım, bilgiye ulaşım bu merkezi yapıya rağmen zaten son derece zayıftı. Gene kendi günlük pratiğimizden görüyoruz; şeffaflık, açıklık gibi söylemlere rağmen, maalesef bu yapıların parçalanmasıyla veri toplamak ve bilgiye ulaşmak çok çok daha zorlaşacak. Yani sağlıklı bilgiye ulaşmanın bu parçalanmış yapılar içinde çok daha zor olduğu inancı içindeyim. Bu anlamda da DİE gibi birtakım kuruluşlara da önemli görevler düştüğü fikrindeyim.

Sağ olun, bizleri geçen sempozyumda da yalnız bırakmadınız. DİE olarak katılmıştınız, bir şey söylemek istiyorum Süleyman Bey: Bu imalat sanayii içerisinde enerji tüketiminden bahsederken acaba bu son gelişmeler dikkate alınarak bu otoprodüktörleri; yani kendi elektrik ihtiyacını karşılayanları ayırabiliyor musunuz? Ya da önümüzdeki dönemlerde yaptığınız çalışmalarda ayırmanız daha doğru olabilir mi?

Diğer yandan Türkiye'de şöyle bir durum da söz konusu: Bir taraftan enerjiye doymamış bir ülke olduğumuzu söylüyoruz, bir taraftan da "enerjiyi çok kötü kullanmamız" diye bir olay da söz konusu.

Yapılan çalışmalarda ve istatistiklerde iller bazında ya da bölgeler arasında -gerçi siz coğrafi bölgeler bazında girmişsizin- çok çarpıcı gelişmişlik farklılıkları da ortaya çıkıyor. Acaba illere dayalı olarak enerji tüketiminin karşılaştırılması; belki bu illerdeki gayri safi yurtiçi hâsıla ya da kişi başına düşen yurtiçi hâsıla gibi birimlerle, gelecek dönemlerde elimize ulusal boyutta yol açıcı ya da önümüzü açıcı birtakım verilerin saptanmasını veya bu serilerin oluşturulmasını sağlayabilir mi? Bu konudaki düşüncelerimi de bir öneri olarak iletmek istemiştim.

SÜLEYMAN ŞENOCAK- "Otoprodüktörler" dediniz, Otoprodüktörler zaten aynı zamanda imalathaneler; yani işyerleri. Ülkemizde otoprodüktörün tanımı nedir? Kendisi ihtiyacı kadar elektriğini üretir. Kendi prosesi aşamasında kullandığı atık ısısını değerlendirir ve bununla ilgili olarak, kendi ihtiyacını karşıladığı gibi başkalarına da temin ediyor ya da satıyordur.

Uluslararası bir tanım var ortada. Bu tanımda imalat sanayiini işyerleri olarak tanımlıyoruz. Yani, "otoprodüktörler" diye ayırmamız mümkün değil. İktisadi faaliyet gruplarına göre bu işyerlerinin enerji tüketimlerini o kotların içerisine atıyoruz.

"Enerji tüketimi ne kadardır, ne işlerler, ne kadar üretirler?" derseniz; bununla ilgili data elimizde mevcut. Bugüne kadar bununla ilgili bir yayın veya bir bilgi dokümantasyonu yapmadık. TEAŞ bunu yapıyor. Biz olaya biraz daha "imalat sanayii, işyeri" mantığıyla bakıyoruz.

Özellikle şunu söylemek istiyorum. Ülkemizde Avrupa Birliği'ne uyum çerçevesinde birtakım çalışmalar yapılıyor. Bu çalışmalar çerçevesinde AB ülkeleri sanayii işyerlerini ve otoprodüktör işylerlerini ayrı ayrı değerlendiriyorlar. Bizim de bu uyum çerçevesinde bir şeyler yapmamız gerekiyorsa; ki yapacağız, otoprodüktörlerle ilgili ayrı bir çalışma yapma ihtiyacı hasıl olacak. Burada şu anki yapmış olduğumuz çalışmaların bir çoğunda otoprodüktörlere ulaşıyoruz. Nasıl ulaşıyoruz buna? Biz, DİE olarak biz birçok firmaya giderek zaten firmalardan varyansını alıyoruz. Şöyle ki; işyerlerine, girdi kalemlerinin tespiti ve gayri safi milli hâsılanın, katma değerin, istihdamın, yatırımların hesaplanması gibi bazı göstergeleri temin etmek amacıyla formlar gönderiyoruz. Bunu imalat sanayi işyerleri yıllık anketleri olarak, imalat sanayiinde enerji tüketimi yıllık anketi olarak ve sanayi üretim indeksinde kullandığımız üç aylık ve aylık anketlerle aynı firmaya beş-altı kere gitmek zorundayız. Bunu neden yapıyoruz, neden tek formda bunu bitirmiyoruz? Birincisi; dönemler itibarıyla ya aylık, üç aylık ya da yıllık alacaksınız ki en azından bu şekilde firmaya üç kere gitmek zorundasınız. İkincisi; anketlerimizin bilgileri genel muhasebe bilgisinden farklı.

Uluslararası bir tanım var; OECD'nin BM'nin EUROSTAT'ın kullanmış olduğu bir istatistik tanımı var. Siz bu tanıma uluslararası düzeyde uymak zorundasınız. Benim uluslararası düzeyde kullandığım kod uluslararası düzeyde de aynı. O yüzden belli bir klasifikasyon ve iş tanımı yapılarak gidiliyor. Bunları birleştiremiyoruz. Bilgiler bir araya geldiğinde iş yerlerinden sağlıklı bilgi gelmediğini görüyoruz. İşyerine bunları ayrı ayrı gönderdiğimde bu seferde "çok geliyorsunuz" deniyor. Birleştirildiği zaman, formların atlanarak doldurulduğu ve eksik geldiğini gördük.

Bugüne kadar otoprodüktörlere ilişkin bilgileri yayın olarak yayınlamasak bile bize müracaat edildiğinde istenilen bilgileri yazılı veya sözlü olarak bu kişilere sağladık. DİE olarak bizden bu bilgiler temin edilebilir. Ama şunu söyleyebilirim size: Yasal düzenleme gereğince 53 Sayılı bir Kanunumuz var. Burada der ki: "İşyerlerinin bilgileri üçüncü kişilere verilmez." Ama yarın başka bir düzenleme çıkar da işyerlerine ilişkin bilgilerin verilmesinde bir sakınca olmazsa o başka; fakat şu an için bir şey söyleyemiyorum. İşyeri bazında değil de bu bilgilerin verilmesini bağlayan bazı yasalar var. Özellikle DİE'nin kişisel bilgileri, işyeri bazında bilgilerin açıklanmasını engel gördüğü -anketlerin üzerinde de yazan- bir yasamız var.

Size otoprodüktörlerle ilgili bilgiyi iktisadi faaliyet grupları içinde verebilirim. Ne diyebilirim? "Gıda sektörü içindeki otoprodüktörlerin elektrik üretiminde kullandıkları yakıt girdileri şunlardır. Şu kadar elektrik üretmiştir, bu işyerlerinin TEDAŞ'tan ya da

diğer dağıtım müesseselerinden aldığı elektrik miktarı şu kadardır" gibi bazı göstergeleri kümülatif değerler içinde sunabilirim, şu an için işyeri bazında veremiyorum. Birinci sorunuz için bilmiyorum bu kadar açıklama yeterli oldu mu?

İkinci olay: Devam edeceğimiz bir şey var "İmalat Sanayiinde Enerji Tüketimi" diye bir yayın çıkarıyoruz. Bu size arz ettiğim 1998 yılına ilişkin bilgilerin bir özetiydi. Burada, il bazında yayın enerji bilgisinin tüketim miktarlarını yalnız yakıt türleri olarak değil de, imalat sanayiini; gıda, tekstil, mobilya, kâğıt ve basım sanayii, kimya ve petrol sanayii, demir-çelik ana sanayii, makine-ulaşım teçhizat sanayii ve sınıflandırılmayan diğer imalat sanayii diye 9 ana grupta elde ediyoruz. Bu dokuz grubu, o il içerisindeki enerji tüketimlerini "ton eşdeğerli petrol" olarak veriyoruz.

Bizim amacımız günün şartlarında bu eksiği kapatabilmek. Yalnız ileriye dönük olarak yapılması planlanan çalışmaların en başında "ülkemizdeki il bazında enerji tüketimine ilişkin bir denge tablosu oluşturmak" geliyor. Ülkemizdeki arzı birçok kaynaktan toplayabiliriz. Ülkemizde arzla ilgili bir sorun yok. Bizim esas sorunumuz tüketimle ilgili.

Az önce de bahsedildi -kamu-özel dahil olmak üzere- kişilerden, şahıslardan, işyerlerinden, tesislerden bilgi almakta zorlanıyorsunuz. Bilgiyi aldığınız zaman bir de irdeleyeceksiniz. Bir önceki veya sonraki yıla veya rakamlarla karşılaştıracaksınız. İnanın şunu samimiyetle söylüyorum: Bir firma veya bir şahıstan üç tane farklı form geliyor ve üçü birbirinden farklı. Burada eleştirilen DİE oluyor. Ben özellikle bunu "kendi derdimizi" size biraz aktarmak istiyorum.

Burada il bazında bu yapıya, bu işyerlerine ulaşmak istiyoruz; ancak anlatırken çalışmanın başında da söyledim: 1993'te yapılan genel sanayi sayımı neticesinde 5974 firma vardı. Bu firmaların biz sadece 1200'ünü seçtik. Neden 1200'ü seçtik? Çünkü bu 1200 firma , tükettiği enerji miktarı olarak 5974 firmanın yüzde 92'sini tüketiyor. Hepsine ulaşsanız -mümkün değil- bilgi almanız zor. Ama, bugün-yarın yapı değişir, bilgi almada, toplamada daha farklı kolaylıklar gelirse, tabii ki bunu bir il yapısı bazında; gayri safi milli hâsıla, bunun içindeki enerji payı, nüfus, kişi başına orantılama gibi çeşitli göstergeleri derlemek ve sunmak istiyoruz. Şu anki durumda sunulacak, savunulacak olan şartlar ancak bunu gösteriyor.

OTURUM BAŞKANI- Buyurun Tolga Bey.

Prof. Dr. TOLGA YARMAN- İki katkım olacak. Birincisi Sevgili Burak'ın söylediklerine dönük olarak. Değerli Nilgün arkadaşımız da söz konusu etti.

Bence Türkiye'nin enerji üretiminin Dünya ortalamasının altında olduğuna dair yuvarlak bilgi çok akademik bir bilgi değil. Çünkü Türkiye'nin bölgelerinin farklı farklı kalkınmışlıklarını dikkate almamız gerekiyor. Bunu yapmıyor oluyoruz. Dolayısıyla, şu anda mesela Ankara kentte kişi başına tüketilen enerji Roma, Brüksel, Stockholm kentlerinde kişi başına tüketilen enerjiden çok daha az değil. Aşağı yukarı aynı mertebede.

Demek ki, Türkiye'nin doğusu çok daha az kalkınmış olduğu için, batısına oranla enerji tüketiminin ortalamasını bir hayli düşürmüş oluyoruz. Kuşkusuz doğunun batıya oranla az enerji tüketiyor olduğunu dikkate almamız ve orayı da kalkındırmamız gerekiyor; fakat enerji üretim ve tüketimi kalkınmaya paralel olarak dikkate alınması gereken bir büyüklüktür. Bunu bu şekliyle dikkate almazsak çok yanıltıcı bir durumla karşı karşıya kalıyoruz ve Enerji Bakanlığımızdan değerli temsilcinin, çok çok katıldığım konuşmasında dikkate getirdiği tuzağa da düşüyor oluyoruz. Çünkü "Türkiye çok az enerji üretiyor, çok az enerji tüketiyor. O zaman behemehal bir nükleer santral kurulsun, behemehal falanca santraller kurulsun" türünden bir savunmaya zemin hazırlıyor oluyoruz. Bu bence çok önemli. Bu konuda belki bir-iki şeyden söz etmeniz gerekir diye düşünüyorum.

İkincisi, gene değerli arkadaşımıza dönük olarak bir minik katkı ifade etmek istiyorum: 1999'da Dünya Bankası Enerji Bakanlığı'na te'dip özellikli -"te'dip"i gençler bilmeyebilirler, fırça demek; akademik dilime yakışmayacak "fırça" demek kuşkusuz- yani çok incitici, Türkiye'yi, ulusu çok incitici bir tonda onun söylediklerini ifade eden bir mektup yazdı. Bu mektup daha sonra kamuoyuna sızdı. Ekim 1999'dadır mektubun tarihi. Buradaki birçok kişinin bilgisi dahilindedir, kendisi de muhakkak biliyor olacaktır. Bu mektubu bizim kara kaşımız, kara gözümüz için de yazmadı. Gerçekten de kendisinin de söylediği gibi "Enerji Bakanlığı'nın kuruluşlarının, özellikle de TEAŞ'ın otoprodüktörlerden pahalıya enerji satın aldığını fakat bunu ucuza verdiğini, aradaki farkı da Hazine'ye yüklediğini, bundan da müflis kurum konumuna düşmek durumunda olduğunu" ifade etti. Bunu yapmasının nedeni de, tamamen verdiği krediyi geri alamayacak olmasından duyduğu endişeydi; başka bir şey değildi. Bu iki hususu da dikkatinize getireyim dedim.

SALONDAN- Ben DİE'den katılan arkadaşa soru sormak istiyorum:

Türkiye'de televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi gibi beyaz eşya kullanımıyla ilgili yüzde 97 civarında rakamlar verildi. Ben araştırmanın yanlış olduğunu iddia etmiyorum. Elbette ki bu çalışma doğru yapılmıştır fakat kendi kafamda netleştirmek istediğim bir durum var: Kırsal alan nüfusu Türkiye'de hayli yüksek. Sadece Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun köylük nüfusu geriye kalan yüzde 3'ün çok çok üzerinde. Bu araştırma sadece şehirlere mi yönelik? Yani Türkiye'de çamaşır makinesi, buzdolabı ve diğer beyaz eşya ürünleri yüzde 97 oranında kullanılıyorsa, bunun bizim gelişmişlik tahlillerimizi, analizlerimizi epeyce bir değiştirmesi lazım.

SÜLEYMAN ŞENOCAK- Arkadaş anlattı, ben buna biraz açıklık getireyim. Bunun örnekleme yöntemi yapıldı. 24420 haneye gidildi. Tüm Türkiye'ye gitmek mümkün değil. Biz bunu yaparken ortaya bir maliyet unsuru konuldu ki, bunun maliyeti gerçekten yüksek. Siz bu insanları ziyaret edeceksiniz, insanlar görevlendireceksiniz, bunlara ücret taksim edeceksiniz, bunlara ulaşacaksınız ve saire sorunlar var. Tasarruf Tedbirleri Genelgesi nedeniyle, o yıl ödenekler kısıtlıydı. 24420 haneyi örnekleme yöntemiyle seçtik. Seçerken belediyelik olan, nüfusu 2000'den fazla olan yerleşim yerleri üzerinde belli tabakalama

yöntemleri kullanılarak, örnekleme yöntemleri seçildi. Köy; yani nüfusu 2000'in altında olan yerlere gidilmedi. Şehir merkezleri ve DPT'in tanımına göre kır-kent tanımı yapılarak o yerleşim yerlerinde toplam 24 420 hane ziyaret edildi.

Şunu özellikle ifade etmek istiyorum, belki bu arada kaçmış olabilir: 2000'de biz nüfus sayımı yaparken genel bina sayımı yaptık. Bilmiyorum hiç onunla ilgili bir gösterge var mı sizde? 1998'de yaptığımız konut sayımından iki yıl sonraki Türkiye genelindeki nüfus sayımının hemen öncesi, bir bina sayımı yapıldı. Suzan Hanımın ifade ettiği gibi; Türkiye tahmini 11 milyon 500 bin konuttu. 2000 yılı genel bina sayımından çıkan sonuçsa 12 milyon civarında. İki yıllık süreç göz önüne alındığında biz zaten bu artış hızını bekliyorduk.

Şunu da bir düşünün: Öbür tarafta bir genel sayım yapmışsınız, trilyonlarca para harcamışsınız; ben 24420 konuta giderek bunu tahmin etmişim. Bunlar tahmindir, kesin sonuçlar değil. Ama şunu da ortaya koymak; nüfusu 2000'in altında olan yerleşim yerinde olan insanların toplam nüfus içindeki payına bakmak lazım. Sizin sorunuza cevap verecek olursa, onlar bunu ne kadar etkiler? Ben şunu iddia ediyorum: Belki, bu yüzde 92'den bir-iki puan daha aşağıya da düşebilir. Çünkü bunları kullanma ve bunlara sahip olma oranı kırlarda ve kentlerde daha fazla. Köysel alanlarda bu tür elektrikli ev aletlerinin kullanımı, diğer yerleşim yerlerine göre daha düşük. Bizim burada verdiğimiz, nüfusu 2000'in üzerinde olan iller için ülke tahminidir. Esasında bu araştırmaya başlanırken amaç il tahmini yapmaktı.

Bu çalışmada bize fikir ve proje anlamında destek veren EİE İdaresi oldu ve bu çalışmanın içinde o zamanki durumlarıyla TEAŞ, TEDAŞ'ın da katkıları, soruları ve istekleri oldu. Bu 1998'de bir proje çalışması olarak başladı; bundan sonra ülke bütçesi ve kaynakları doğrultusunda dört yılda bir yapılması planlanıyor.

MEHMET ALKAN- Makine mühendisiyim. Enerji Bakanlığı'nda teknik uzman olarak çalışıyorum. Böyle bir platformda bazı konular bilgi noktasında eksik olduğu ve konunun içerisinde bire bir çalıştığım için bir Bakanlık temsilcisi olarak değil; burada dinleyici olarak bulunuyor ve şahsi bilgimi bir katkı olarak belirtmek istiyorum.

Arkadaşların ÇEAŞ ve Kepez'le ilgili bilgisinde bir bilgi noksanlığı var. O da şöyle ki: ÇEAŞ'ın -Kepez de dahil- sözleşmelerinde yalnızca o bölgede üretim ve iletiminin görevi vardı. Dağıtım şu anda hâlâ TEDAŞ tarafından yapılmaktadır. o bölgelerde 34,5 kw elektrik dağıtımı ve tahsilatı TEDAŞ'ın müessese müdürlükleri tarafından tamamen TEDAŞ adına yapılmaktadır. Dolayısıyla, bugünkü açıklamam bu. Müsaadenizle bunu bilgi eksikliği için, arkadaşlarıma bir katkı olarak söylemek istiyorum

Bir ikinci konu da; 20 yıldır bu sektörün içinde fiilen çalışmış bir teknik uzman bir arkadaşınız ve bu Odanın bir üyesi olarak, maalesef bir konuyu üzülerek ifade ediyorum bu tabii ki, zihniyet yaklaşımı. Özelleştirme, ilerleme, kalkınma, rekabet kelimeleri konusunda Türkiye'de bir kavram kargaşasının yaşandığına inanıyorum. Çünkü Avrupa

standartlarında ve dünyada birçok ülkede olumlu yönleri yaşandığı için, bardağın yarısının dolu olduğu noktaları görmeyip devamlı boş yere nazarımızı isabet ettirerek olumlu şeylerden faydalanmayı göz ardı etmememiz gerektiğine inanıyorum.

Bugün özelleştirmede bir Kaliforniya örneği vardır. Yanlış uygulamalar, yanlış tatbikatlar, oranın kendi coğrafi şartları ve konumu itibarıyla olumsuz neticeler de vermiştir ama bugün bir İngiltere de vardır. İlerlemiş, kalkınmış çağdaş bir ülke, çağdaş bir devlettir. Bir mühendis, bir idareci, bir vatandaş olarak birçok ülke ve bizim de hedef ettiğimiz muasır medeniyet dediğimiz ülkelerde gayri safi milli hâsıladan kişi başına alınan bedel 15000, 20000 dolarken; Türkiye bugün sefilleri oynar ve bir Afganistan bir Angola'yla kıyaslanacak seviyede 1500-2000 dolarlarda seyrederken; bunun nedenini sorgulamamız lazım.

Bunu üzülerek ifade ediyorum: Bakanlıkta bilfiil çalışıyorum; hep monolog var, diyalog yok. Yani hangi iktidar değişirse değişsin gelen siyasi irade bir şeyleri dayatmaya, yukarıdan aşağıya uygulamaya çalışıyor. İngiltere özelleştirmesine 1993'te başlamış, 1996'da bitirmiş ama şunu yapmış -bunu hep merak etmişimdir; biz bu örneği niçin uygulamayalım- ilgili sektörün bütün yetkililerini bir yuvarlak masa etrafında toplayıp bu olayı çözmüş. Dünya Bankası'nın IMF'nin adamının dışarıdan gelip, dayattırarak yaptırması çözüm değil; bir vatandaş olarak üzülerek ifade ediyorum. İnsanların ideolojik doğmaları, sağcısı,solcusu da olabilir; bu ülkede bir yuvarlak masa etrafında toplanıp, birlikte neden bir çözüm üretemiyoruz? Bunu hep merak etmişimdir.

Bunu başarmamız lazım. Yani dışarıdan gelen insan parasını da veriyor, emrini de veriyor. Bir insan para almaya başlarsa emir almaya da başlıyor, başka bir şey de yapmıyor. Elektrik Piyasası Kanunu yasama organlarımızdan -üzülerek ifade ediyoruz- jet hızıyla geçmiştir. Bugün 4,2 milyon dolara Dünya Bankası'nın alt ikincil yasaları hazırlanmak için ihale edilmiştir. Bir de "yönetmeliği hazırlayacak bir kişi yok mu?" sorusu var. Bakanlıkta kimsenin bize sorduğu yok. Dünya Bankası'nın uzmanları ikincil yönetmelik hazırlayacak. Üzülerek ifade ediyorum: Adam parasını veriyor "yönetmeliği de şuna hazırlatacağım" diyor ve boyun eğmek zorunda kalıyoruz.

Katkımı şu şekilde ifade ederek bağlamak istiyorum; sektörün yapısı rekabete uygundur. Sektörün bir tek sorunu vardır: Yönetim krizine yürekten katılıyorum.

İkincisi, Anayasa'dan başlayıp, hukuki altyapıyı oluşturamama sıkıntımız var. Bu hukuki yapı, Anayasasından, alt tüzüklerinden, yönetmeliklerinden 1985'ten beri mehter takımı gibi, iki ileri bir geri hep yargıdan geri dönmüştür ve neticede bu ülkede "özelleştirme, rekabet" kelimelerinin cılkı çıkmıştır, sulandırılmıştır.

İlerleme, kalkınma, verimlilik bütün dünyada çok olumlu neticeler verirken bizde bu yoktur. Doğrudur, Ahmet Yalvaç'a katılıyorum. TEAŞ'ta birlikte çalıştık; o termik santrallerde çalıştı, ben hidroelektrik santrallerde işletme müdürlüğü yaptım.

Bölgede verimlilik ve saire önemlidir. Ama şunu görmemiz lazım: Devlet bitti, tıkandı.

Neden? Çünkü sistem üretkenliğini yitirdi; adalet yok. Bunu birilerine fatura edebiliriz; artık siyasetçilere fatura edebiliriz, birilerimiz militarizme fatura edebilir. Ben bunlara katılıyorum-katılmıyorum; bu ayrı bir olay. Ama hepimiz birbirimize saygı duyarak, dinleyerek ve diyalog zeminlerini oluşturarak -burada yöneticilere TMMOB bunu sağladığı için saygı duyuyor, teşekkür ediyorum- bunları çoğaltmalıyız. Bu diyalog platformları mühendisi, teknisyeni, işçisi, memuruyla birlikte gerçekleştirilmelidir. Bizim bunu gerçekleştirmemiz lazım. Yani Türk insanı olarak diyalog ortamlarını sıklaştırıp, fikir alış-verişleriyle biz bu sorunları çözmeliyiz.

OTURUM BAŞKANI- TMMOB geçtiğimiz dönemde "Mühendislik Mimarlıkta Demokrasi Kurultayını" gerçekleştirdi. Önümüzdeki günlerde de "Türkiye Mühendislik Kurultayı" gerçekleşecek. Sanıyorum bu tip konuları buralarda daha yoğun biçimiyle tartışacağız; sorun demokrasi sorunu.

Biraz önce Nilgün Hanım bahsetti. Yasal düzenlemeler Türkiye'nin alt yapısı ve Türk vatandaşının talepleriyle bağlantılı değil. Bir yerden dayatma şeklinde geldiği için değişik biçimde de tepkiler oluşuyor. Elbette yandaşı olduğu gibi; yoğun biçimiyle zarar görüp, karşısında bulunanlar da olacak. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

MEHMET ALKAN- Ben de teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI- Arkadaşlarımız birilerini suçlamak için değil, en azından bir katkı koymak için birtakım ifadeler kullanıyorlar. Ben sizin sorunuzu anladım. Adana bölgesinde ya da Güney Doğu Anadolu'da yapılan bir araştırma ile bir başka bölgedeki sonuçlar farklı olabilir; arkadaşlarım da anladı.

Buyurun Hüseyin Bey.

HÜSEYİN YEŞİL (TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi)- Ben aslında son konuşan arkadaşımızın özelleştirmeyle ilgili söylediği bir-iki konu için bir cümleyle bir şey söylemek istiyorum.

Özelleştirme bir teknik sorun değil. Hocamın söylediği çok önemli bir laf var: "Nükleer santral teknik değil, siyasi bir tercih." Özelleştirme de siyasi bir tercihtir. Yani bir ideolojik tercihtir. Dolayısıyla teknik olarak biz bir masa etrafında bir araya gelsek, ki gelmeye çalışıyoruz, bunu istiyoruz da. Ama aslında onda da bir sorunumuz var: Örneğin buraya çağırdık, gelmediler, gelmiyorlar da. Bütün bunlara rağmen bu bir siyasi tercihtir; dolayısıyla teknik olarak bu işi çözemeyiz.

Enerji sorunu için olumlu örnek olarak İngiltere, Avrupa ülkeleri deniliyor. Ama, bana bir tane örnek göstersinler ki, bizim gibi geri kalmış, kişi başına 1500 dolar geliri olan bir ülkenin özelleştirmeden dolayı çok iyi örnekleri olsun. Yok böyle bir şey; biz birtakım karşılaştırmaları yanlış yapıyoruz aslında. İngiltere'yle falan karşılaştırmanın çok anlamı olmadığını düşünüyorum. Artı, İngiltere'de özelleştirmeden sonra oradaki elektrik faturasının ne kadar yükseldiğini yayınlarda da izleyebiliyorum.

Dün Oskar Benedikt, özelleştirmeyle ilgili söylediklerimizin ne kadar doğru olduğunu tam rakamlarla dile getirdi. Dolayısıyla bence özelleştirme teknik bir sorun değil. Bir siyasi tercih olduğunu, bu tercihle devletin bitirildiğini düşünüyorum.

"Devlet bitti" deniliyor; doğru bitirdiler çünkü bitmesi gerekiyordu bu siyasi tercihe göre- dolayısıyla siyasi bir tercihten öte bir şey değil bu. Teknik olarak biz bir araya gelip bu işi çözemeyiz.

Ama yine de bütün bunlara rağmen her platformda devletin her kademesiyle bu ilgili kuruluşlarla görüşmek, bir araya gelmek istiyoruz. Ona bile "hayır" diyorlar.

OTURUM BAŞKANI- İkinci bir açıklamaya gerek bırakmayacak bir açıklama yaparsanız memnun oluruz. Çünkü zaman hakikatten kısa. Yarım saat sonra bir başka oturuma başlama durumu söz konusu; buyurun.

SALONDAN- Sayın Başkan, ben sadece bir soru sordum. Bu sorudan yanlış ya da eksik bildiğimi söyleyen Bakanlık yetkilisi arkadaşın -Bakanlık adına konuşmasa da- bilgisinin yanlış olduğunu buradaki arkadaşlara tekrar söz alarak iletmek zorunda kaldım; oturumunuzdan özür dilerim.

ÇEAŞ, hem üretim, hem iletim, hem de dağıtım yapmaktadır. TEDAŞ sadece dağıtımı yapıyor diye herkes bilir ama, Bakanlıkta görevli arkadaşın dememesi lazım. ÇEAŞ ya da Kepez'in kendi müşterileri de vardır. 154 kw'u TEDAŞ dağıtmıyor Adana, Hatay bölgesinde. Benim bildiğim müşteriye götüren kişi, dağıtan kişidir.

OTURUM BAŞKANI- Sanıyorum bu konuyu dışarıda tartışmakta yarar var.

Ben oturumu kapatıyorum. Katılan arkadaşlara ve sunum yapanlara teşekkür ediyorum.